

**Bedenckingen Voor Mynheer Daniel Van Hengel Predikant
der genoemde Ghereformeerde tot Uytrecht hem
toe-ghesonden Van Pater Cornelius Hazart Priester der
Societeyt Iesu**

Hazard, Cornelius

Antwerpen, 1676

Bedenkinghe Over Den Vierden Artykel. Handelende van de Misze.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71562](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-71562)

blaersinghe van Augustinus die dese plaetse heel contra-
stie verstaet.

Hier op seght ghp: Wy en houden onse argumenten daer
mede niet voldaen.

Ich en kan niet bedencken van wat argumenten
dat ghp hier spreekt: Want ghp en hebt niet een ar-
gent ghemaecte op dese plaetse Joannis, dan alleen-
slyk gheseyt dat moet soo syn / of dat is soo. Over-
sulex heb ick van u bewijzen vereyscht / ende noch te-
ghenwoordelijck doe. Toont ons dat de verklarin-
ghe van Augustinus niet en bestaet / ende soo ghp
meint dat neen / stelt ons een beter voor / niet met
enkelijck te segghen dat moet soo verstaen woz-
den / maer niet dit te betoonden uyt andere schaf-
turen.

BEDENCKINGHE OVER DEN VIERDEN ARTYKEL.

Handelende van de Misse.

TEn eersten / op 't ghene ghp seght dat Christus hem
selven maer eens en hecht opgeoffert Hebr. 7, 27, &c. om
te taonen dat onse Misse sijdt teghen schriftnere;
heb ick pag. 57. met uwen Wybel gheantwoort dat die
schriftnere-plaetzen) die ghp ons voorstelt / alleenlyk
spreken van de bloedighe offerhande die Christus heest
gheoffert aen 't kruyf.

Dit bekent ghp pag. 44. maer ghp seght dat ghe nopt
van een andere offerhande Christi, die onbloedigh is/
in de schriftnere ghelesen en hebt. Laet P. Hazart ons
die aenwijzen.

Dit is wederom eene wonderlycke maniere van
disputeren: Ich en moet niet betoonden dat er een an-
der offerhande is: Maer gy moet dese uwe consequen-
cie goet machen: Paulus Hebr. 7, 27, & seght dat Christus maer

mer teng sijn selben gheoffert heest sen het htnys:
Ergo men mach die offerhande niet dichtwils herhalen
op eenre andere maniere; die consequentie loochenen
wp: probeertie dan.

Ten tweeden / op 't ghene ghp segde dat Christus nu
verheerlijkt sijnde niet meer en kan lijden noch sterven, noch
bloet vergieten, dien volghens niet meer gheoffert kan wor-
den: Heb ick gheantwoort dat dit so is: maer dat hier
upt die slot-reeden volghet / dat hy niet meer gheoffert kan
worden, dat heb ick gheloochent / ende u doen goede
marken: Want ghelyck ick daer bp ghevoeght hebbe/
tot alle sacrificien en woort gheene bloet-stortinge ver-
wacht Levit. 2.

Hier dy antwoort gy nu Pag. 44. ende bekent dat tot
spijsofferen en dranck offeren, de welcke gheschieden met
dinghen die gheen leven en hadden, ende waer van Levit. 2.
woort ghehandelt, gheene bloet stortinge vereyscht wiele,
maer wel tot slacht offeren, ende van dingen die leven ontfan-
gen hadden gelijck Paulus seght Hebr. 9. 22. Waer op ghp al-
dus argumenteert: Maer Christi verheerlijkt lichaem en
is nu gheene destructie of doodinghe subject, ergo Christi
verheerlijkt lichaem en kan nu niet worden ghe-
offert.

Ich replicere 1. op t'ghene Paulus seght Hebreor. 9.
Dat alle dinghen worden by-kans door bloet ghereyniche
nae de Wet, ende sonder bloetstortinge en geschiet geene ver-
gevinge: Hier spreekt Paulus seght ick/ban de Wet Moy-
sis alleen: Ergo dit moet oock so gheschieden inde Wet
Christi, te weten / dat men gheene offerhande en kans
doen sonder bloet-stortinge: Dit en volghet wedez-
om uerupt dese schrifstuer-psaerte.

Mijne tweede replike op uw' argument sal ick
darelik stellen als ick sal handelen van't Priesterdom
Meichisdech's. Laet ons daer-en-tusschen hoozen wat
ghp noch voordert seght.

Christus, seght ghp / en heeft het minste woort niet belast
van sich te offeren &c. Ick hebbe gheantwoort: Hoe
weet ghp dat Christus, segghende: Doet dat, hier
dooz niet en verstandt / offert dat? Want/ ghelyck ick
toone

toone Pag. 59. uyt de schrifteuere / DOEN is in't Hebreuwsch te segghen / OFFEREN, desghelyckx oock in het Latijn, FACERE.

Hier teghen seght ghy Pag. 45. 1. Dat dit woordeken DOEN, somtijds soo veel als Offeren kan betecken, uyt de omstandicheyt ofte subjecte materie, te weten, daer van offerhanden ghesproken wort; Maer dat men hier uyt niet befluyten en kan dat het oock die beteckenis moet hebben daer men van gheene offerhande, maer van een Sacrament spreekt.

Ig dit niet wederom petitio principii, ofte onse questie self tot een bewijs neimen/ soo en weet ick niet wat dat het is: Ig onse questie hier niet of Christus in't lesse Abontmael belast heest hem te offeren: ick wille toonen dat jae / om dat hy seerde tot syne discipelen Doet dat, ende ick toone uyt de schrifteuere / dat DOEN is te segghen offeren, ende nu komt ghy hier segghen Christus en spreeckt in't lesse Abontmael van gheene offerhande: Siet gy niet dat dit onse questie is: ofte wel/ indien ghy alleen in't generaal hebt willen segghen/ dat men hier van gheene offerhande en spreeckt; pder een/ die maer ooghen en heeft/ kan contrarie sien uyt onse schriften te weten/ dat wþ hter niet anders en dispu- teren als van d'offerhande: Hoe ghy t'dan maeckt ofte niet/ ghy moet bekennen/ dat ghy de questie self tot een bewijs neemt/ dien volgheng myn argumente niet en beantwoort.

Maer ghy seght. 2. dat het woordeten DOEN seer bequaem in eene generale beteckenis kan overgeset worden / Bereyden, ghelyck ulne oversetteren doen.

Ik hebbe gheroont uyt het Hebreuwsch woordeken/ dat niet: Doch/ laet het ons soo neimen / dat het 3. Reg. 18. 23 beteekent Bereyden, ghelyck den text van ulwen Wybel heest/ soo ghebruyck ick dan uw' eygen argument teghen u / ende segghe/ dat woordeten Bereyden moet verstaen worden volgheng d'omstandicheyt ofte subjecte materie: maer op 3. Reg. 18. 23. wort ghesproken van offerhande / Ergo Christus dat woordeten ghebruyckende in't lesse abontmael / sprack van eene offerhande.

Ghy

Ghy seght 2. Christus soude voorwaer seer magher en doncker van de vermaerde offerhande der Misze hebben ghesproken. ind'en dit moet ghehaelt worden uyt dat eene geneuele wort, Doet dat.

Ick am woerde dat hy met dit woordetken klaerderen soude ghesproken hebben van offerhande te doen/ dan hy door dese woorden / dit is mijn lichaem , volghengs uw' ghevoelen/ soude verstaen hebben een teecken ofte figure des lichaems: Want nopt en heeft Evangelist noch Apostel/ noch de heele schriftuere/ sprekkende van 't lichaem Christi in't Abontmael/ ergens gheseyt dat het ten teecken ofte figure des lichaems is, daer wy ter contrarien bebinden dat de schriftuere dooz het woordetken DOEN , verstaet OFFEREN , ende FACERE in het Latyn, soo dit Hieronymus overset/epghentelijck/ ende op de beste Latynsche maniere/te segghen is/sacrificie doen.

Dit heb ick voorderys bevesticht met Hebr. 5. 6 daer Paulus seght dat Christus een Priester is nae de ordeninge van Melchisedech : Maer soo een Priester en kost hy niet wesen / ten zy dat hy sijn selven offerde in't leste Abontmael onder de gedaente van broodi ende wijn.

Dese twee stellinghe onthent gy als ongesondeert. Ick probeer se/en toone dat se wel gesondeert is. seghe Paulus Heb. 7. 11. dat Christus nu niet meer en moet ten Priester ghenoemt woorden nae de ordeninge van Aaron: Waerom dat? andersing seght Paulus Cap. 9. v. 26. soude hy dickwils moeten lijden en bloet storten, ghelyck Aaron oock dickwils bloedighe sacrificien offerde. Doch/ alsof Christus nu niet meer en kan lijden noch bloedstorten / soo en kan hy niet meer ghenoemt woorden een Priester nae de ordeninghe van Aaron: Hier uyt beslupt van Paulus Cap. 7. v. 11. dat'er een ander Priester moest opstaen/ de welche soude sijn nae de ordeninghe van Melchisedech, ende toen herhaelt hy tot dyptmael toe / te weten / Cap. 5. v. 6. 10. ende cap. 11. v. 77 dat Christus dien Priester is nae de ordeninge van Melchisedech, ende op dat niemant en sou twystelen of Melchisedech een waerachtich Priester was/ soo segt Paulus cap. v. 1 upedzuckelijck dachy een Priester was vanden alderhoochsten Godt.

Hier

Hier op maect sel dit argument: Gheen Pylester en kan zyn sonder sacrificie / want dit zyn correlativa: Maer Melchisedech is een Priester gheweest: Ergo Melchisedech en is nter gheweest sonder sacrificie.

Pu is de questie welck dit sacrificie gheweest is: Dit staet Gen. 14 daer gheseyt wordt: Melchisedech Conink van Salem heeft voort - gebracht broodt ende wijn, want hy was Priester vanden alderhoogsten Godt. Dit woorden voortgebracht hebben de oudste Latynsche ende Grieckesche Vaders / verstaen voor Offeren. 1. Cyprianus Ep. ad Cæcil. Melchisedech, seyt hy / heeft broodt gheoffert en wijn. 2. Hieronymus Epist. ad Marcel. Melchisedech heeft broodt en wijn gheoffert, zynende van toen af, eene figuerie van Christus. 3. Augustinus lib. 16. de Civit. Cap. 22 daer hy van 't sacrificie van Melchisedech handelt/ seght: Daer is eerst verschenen het sacrificie 't welck nu van de Christenen wordt gheoffert aan Godt. 4. Eucherius Lugdun. lib. 2. Cap. 18. in Genes. seght: Melchisedech Priester des alerd hoogsten Godts heeft broodt ende wijn tot sacrificie gheoffert. 5. Eusebius Cæsarensis lib. 5. demonstrat. Euang. cap. 3. Men beviot niet, seyt hy / dat Melchisedech eenigh ander sacrificie gedaen heeft als van broodt ende wijn.

Dese HH. Vaders heb ick htere willen voorstellen/ om dat het redelijcker is te volghen de verklaringhe van dese HH. mannen / als hy exempla / van Calvijn, ofte de oversetters van Dordrecht.

Nochtans ist dat ghy met dese Vaders niet te vrezen en zyt/hoort dan wat de oude Joodische Rabbijnen hier van gheseyt hebben; die kosten immers de saeke heter verstaen als nye oversetters/ ofte Calvijn; ofte ghy selve.

1. Rabbi Moyses Hadarsan in cap. 14. Genes. verstaet doog voortbreghen, offeren wijn ende broodt.

2. R. Samuel filius Nahman, seght: Melchisedech offerde aan Godt sacrificie van broodt ende wijn, ende voeght er hy: Ghelyck op de selve plaetse gheseyt wordt, hy was een Priester des alderhoogsten Godts. Toen vzaeght hy: Wie is desen Melchisedech? antwoordt: Dit is den rechtveerdighen ende saligmaker, den Coningh Messias: Wat leert hy dat men moet seggen, als dy seght: Hy heeft opgeoffert broodt ende wijn / &c.

3. R.

3. A. Pinhas slius Jahir seght : Ten tijde vanden Messias
sullen alle sacrificien op-houden, ende het sacrificie van broot
ende wijn en sal noyt ophouden, ghelyck'er gheseyt worde
Gen. 14: Melchisedech Coninck van Salem heeft uytgenomen
broot ende wijn, dat is, den Coninck Messias sal het sacrificie
van broot ende wijn af-scheyden van alle de andere sacrificien.

4. A. Johai seght mede / dat alle sacrificien ten tijde van
den Messias sullen ophouden, maer noyt het sacrificie van
broot ende wijn.

Met wie hout ghy het nu : ofte niet dese oude Jood-
sche Rabbynen / die dooz voort-brenghen, verstaen heb-
ben dat Melchisedech broot ende wijn heeft geoffert: ofte
niet uwe oversetterg die op Genes. 14. Num. 19 contrarie-
te segghen / om dat het Hebreeusch woordeken, voort-
brenghen, soo als sy segghen/ nerghens in de H. Christuere
ghebruykt wort voor offeren? Wie verstant de Hebreeuw-
sche tale beter? die oude Rabbynen/ waer van A. Johai
vele jarren voort de thiden Christi gheleest heeft/ ofte
wel uwe oversetterg?

Ist saeken dat ghy t niet geene van beyde en hout/
ende segh: dat de schriftruere haer selven uyt-wijst:
Ich toome contrarie. 1. Het Hebreeuwsch woordeken
Hosli, 't welck in uwen Bijbel overgheschrifft sy / heeft
voort ghebracht, gh-bruykt de schriftruere doch in de
sacrificien / siet Iud. 6. v. 18. daer sult ghy binden
van 'ח' י' ת' Hosli mincha, daer ghehandelt wort
van een sacrificie te doorn ghelyck Arias Montanus in
sue oversettinghe / op dese plaerse beweert / Want
voort het woordeken Mincha, verstaet hy sacrificie: Er-
go als de schriftruere van Melchisedech spreekt / ende
dit woordeken Hosli gebryukt / hy heeft voortgebracht,
ster door kan verstaen wordien / hy heeft geoffert, ghe-
bruykt het doch de voorzeyde Ioodse Rabbynen ver-
staen hebben/ kan het anderg verstaen wordien als ghy
slegt / soo en wijst dan de schriftruere haer selven niet
uit dat Melchisedech gheen broodt en wijn gheoffert en
niet tot sacrificie.

Ten anderen contrarie blijcket uyt dese woordien
de bet op volghen: Want hy was Priester des alderhoogh-
ten Godis: **Dit woordeken Want, ghebruykt men**

om

om reden gheven van 't ghene te horen gheseyt is: De schriftnere hadde te horen geseyt dat Melchisedech brodt ende wijn voortghebracht hadde / als hy daer daetelichc by voeght: Want hy was Priester, sy gheest reden waerom dat hy brodt ende wijn voortghebracht te weten / om sacrificie te doen: Want hy was Priester, welchers eyghen ampt is sacrificie te doen.

Dit heeft mede Rabbi Semuel, ende met hem R. Moyses Hadarsan, die hier in de boekstappen van Semuel volght/ so verstaen / als hy seght: Melchisedech heeft brodt ende wijn gheoffert, ende hy was Priester des alderhoogsten Gods.

Ten doer' er niet toe / dat hy in de plaatse van het woordetken WANT, hier stelt het woordetken ENDE, ghelyck ic oock staet in uwen Bijbel: Want ve of van in't Hebreuensch, ofte ENDE, is in de schriftnere dichtwilg te segghen Want ofte Om dat. Siet Psalm 49. v. 5. Wiens oock de zee is, ENDE hy heeft ghemaeckt soor' er in't Hebreuensch, so heest het oock Arias Montanus overgheset: ENDE is hier te segghen WANT, ghelyck die uwen eyghen Bijbel verstaen heest: siet boven dien/ Isaie 64. v. 5: Ghy zijt vergramt, ENDE wy hebben teghen u ghesondiche, ENDE is daer te segghen OM DAT. Ergo wederom de schriftnere als sy seght ENDE Melchisedech was Priester, en wijst haet selven niet up dat Melchisedech hier gheen sacrificie van brodt ende wijn gheoffert en heeft.

Ich hebbe dan / ende up de verklaringhe van de HH. Vaders / ende vande oude Ioodische Rabbinen/ haet uyt de schriftnere selve / bewesen dat Melchisedech een sacrificie van brodt ende wijn offerde aan Godt: Wy sullen hier op uwe wederlegginghe verwachten. Middelertijde gae ich voort in myne bewijzen up Paulo.

Desen Apostel seght/ Heb. 7. v. 12, daer het priesterdom wort verandert, gheschiedt oock nootsackelijck veranderinge van wet: Maer daer het priesterdom verandert/ daer moet oock eenen anderen Priester zijn / Ergo als de oude Wet van Christo in de nieuwe verandert, wiert-

wier / daer moest eenen ander in Priester sijn : **Dit** stelt ons Paulus self toe als hy v. 11. seght dat er een ander Priester moest opstaen / vervolghens oock een ander ofte uteuw sacrificie : Want gheleyk ic ghe-
selyt hebbe / ende klaerlyk blijkt / dien anderen Priester / waer dooz Paulus v. 15, 17. Christum verstaet / moest sijn nae de ordeninghe, ende gheleykenisse van Melchisedech: **Ergo** Christus moest een sacrificie doen nae de ordeninghe ende gheleykenisse van Melchisedech: **Dit** en han niet verstaen worden van het bloedigh sacrificie des hirups: **Want** 1. Paulus seght dat Christus nu niet meer een Priester moet ghenoemt worden nae de ordeninghe van Aaron, die bloedigh sacrificien offerde. 2. Melchisedech en heeft nopt bloedigh sacrificien gheoffer / ergo een Priester nae de ordeninghe van Melchisedech moest een ander soort van sacrificie offeren: Melchisedech, gheleyk nu bewesen is / hadde een sacrificie van broodt ende wijn gheoffert: **Ergo**.

Ghy sult my segghen: Hier myt sou volghen dat ons sacrificie bestaat in enchel broodt ende wijn.

Ich antwoorde dat dit niet en volght. 1. **Om** dat op uwen **Wijbel** Hebr. 8, v. 2. Num 6. bekent dat Melchisedech eene figuere ende voorbeel Christi was 2 **Om** dat Paulus seght 1. Cor. 11, 11. dat alles in de onde niet gheschiede tot eene figuere van hot toekomende 3. **Om** dat hy seght dat Christus een Priester is niet alleen nae de ordeninghe van Melchisedech, maer oock nae de gheleykenisse.

Hier myt onstaet nu dit argument: **Als** saeken dat Melchisedech, gheleyk uwen **Wijbel** bekent eene figuere ende voorbeel van Christus gheweest is / dit moet hy naemelijck gheweest sijn aengaende sijn Priesterdom/ dien volghens sijn sacrificie.

Dit blijkt myt Paulo: **Want** naer dat hy Cap. 7, v. 11. hadde gheselyt dat Christus een Priester is nae de ordeninghe van Melchisedech, soo seght hy v. 15. dat hy is. een Priester nae de gheleykenisse van Melchisedech: **Want** her ghene dat de gheleykenisse van enighe saeke is / en is de saeck selve in substantie niet: **Ergo** als Paulus seght dat Christus een Priester is niet alleen nae de ordeninghe van Melchisedech, maer oock nae de gheleykenisse,

hiermede toont Paulus dat Christus niet alleen een oprecht ende waerachtigh Priester is ghetijck Melchisedech was/dien volgens dat hy een oprecht ende waerachtigh sacrificie moest doen / ghetijck Melchisedech hadde ghedaen: Maer Paulus toont noch / dat het Priestertdom / ende vervolghens 't sacrificie Christi het selve niet en moest sijn in sijn wesen oster substantie met het Priestertdom ende sacrificie van Melchisedech, maer nae de ghelyckenisse oster voorbeelde ende figuere: Ergo 't en volgh niet dat daerom het sacrificie Christi moest bestaan in enckel broodt ende wijn / ghetijck dat van Melchisedech: andersins sond'et tu substantie het selve sijn / ende niet nae ghelyckenisse.

Dit bevestighe sich wederom met de woorden van Paulus: 't is seker dat den Apostel *Hebr. 5, 4.* ende *8, 5.* ende *9, 9.* den hoogh-priester Aaron stelt tot een voort heelt van Christus, ende de bloedighe sacrificien die Aaron dede / tot eene schaduwre oster signere / ende afbeeldinghe van 't bloedigh sacrificie dat Christus dede aan het kruys: Maer ghetijck npt die afbeeldinghe niet en volgh dat Christus dat selve sacrificie in substantie moest doen / die Aaron ghedaen hadde / maer wel dat hy een sacrificie moest doen dat eenighe ghelyckenisse hadde met die van Aaron, te weten / met upstorten van bloedt/ doch / niet van beesten / maer van sijn epghen lichaem; alsoo en volgh het noch niet dat hy als Priester nae de ordeninghe van Melchisedech, het selve sacrificie in substantie moest doen dat Melchisedech hadde ghedaen / te weten / van enckel broodt ende wijn / maer nae ghelyckenisse, te weten / van sijn lichaem en bloedt onder de ghedaenien van broodt en de wijn.

Na vraegh sich of Christus opt eenigh sacrificie ghe-
daen heeft volghens de ordeninghe van Melchisedech? seght
ghp dat neen? soo heeft hy dan alleen den pdelen naem
van Priester nae de ordeninghe van Melchisedech ghe-
voert sonder de daer te hebben: Want he Priesterschap
en kan niet bestaan sonder sacrificie. Dit blintklaer
npt Paulus *Hebr. 8, 3.* daer hy seght dat pegelyck hoogh-
Priester ghesicht wort om offryanden te doen / waer
npt

wt hy beslupt / dat Christus doch nootsaekelijck pect
vorst hebben dat hy sou offeren: Maer/ ghelyck Pau-
lus hier sprreekt van het Priesterschap der onde Wet
bestaende in bloedigh sacrificien van beesten/ende daer
op beslupt/dat Christus een bloedigh sacrificie van sijn
lichaem moest doen / soo als hy dit verklart *Hebr 9.*
14; alsoo seght den selven Apostel niet klare woer-
ten dat Christus een **Priester** is nae de ordeninghe van Mel-
chisedech, volgh dan op de voorgaende redeninghe
van Paulus, dat hy nootsaekelijck pect moet ghehadt
hebben / 't welck hy nae dese ordeninghe sou offeren/
so moet hy / dan nae dese ordeninghe, altemet een sa-
miste ghedaen hebben.

Indien ghy my bekent dat hy nae dese ordeninghe,
niet daer een sacrificie ghedaen heeft: soos argumen-
tum aldus: *Dit sacrificie en kost gheen ander sijn*
te de ghelyckenisse van 't Priesterschap ende sacrificie
Melchisedechs als het sacrificie van sijn lichaem ende
bloedt onder de ghedaente van broodt ende wijn: Er-
go sooo een sacrificie heeft Christus ghedaen in't leste a-
ontmael / ofte sooo hy 't daer niet ghedaen en heeft/
soo en heeft nopt een sacrificie gedaen nae de ordeninghe
ende ghelyckenisse van Melchisedech Ergo sooo heest
Paulus uiter wel gheskept dat hy is een Priester nae de or-
deninghe ende ghelyckenisse van Melchisedech?

Hier teghen seght ghy pag 46. Den Apostel stelt de
ghelyckenisse oft over een komste/oft het ghesigureerde
tusschen Melchisedech ende Christus, daer op trechen-
de heerlijchheydt van Christi Priesterschap in andere
dinghen.

Maer ghy hebt ons vergheten te segghen / welcke
dinge sijn in't besonder / u te vreden houdende
om ons te senden tot *Hebr.7.* Wel aen dan / laet ons
vissen / welcke dese dinghen sijn / soo als sy aenghe-
rekent worden van nye oversetters

1. Segghen sy: Hier in bestaet het ghesigureerde of
te ghelyckenisse tusschen Christum ende Melchisedech, dat/
welck Melchisedech een Coninck der gherechtigheydt
ende des vrede wag / alsoo oock Christus ghenoemt
wordt,

Ick stemme dat toe: Maer Koninck en Priester sijn / sijn twee ampten heel verscheyden van malkanderen / soo en kan Christus dan / voor soo veel als hy een Koninck des vrede ende gherechthypdt is / gheen Priester sijn nae de ordeninghe ende ghelykenisse van Melchisedech: Maer Paulus seght uytzuckelyck dat hy soo een Priester is / soo stelt hy dan / behalven die eerste ghelykenisse / noch eene andere tusschen het Priesterschap van Melchisedech ende tusschen het Priesterschap Christi, verbolghens noch tusschen het sacrificie (want Priester en Sacrifice en konnen niet geschepden worden) van Melchisedech, ende tusschen het sacrificie Christi nae de ordeninghe van Melchisedech.

Ergo dese eerste oppositie en kan hier niet gheden reghen mijne voorgaende argumenten.

2. Segghen uwe oversetter dat Paulus Melchisedech voortstelt als eene figuere Christi, om dat hy ghelyck als sonder beginsel en eynde was/ alsoo de schriftruere nerghens sijn vader / noch moeder / noch gheslachte aenteekent / het welch in Christo vervult moest; want nae de menscheliche nature is hy sonder vader / ende nae de godlycke / sonder moeder en sonder gheslacht.

Ich stemme dit mede al toe: Maer hier uyt en hebben wy noch niet hoe Christus een Priester is nae de ordeninghe van Melchisedech: Want sonder vader of moeder te sijn / ghelyck de schriftruere spraeckt/racckt wel het gheslachte / maer wat gaet dat het Priesterschap aen: Want de schriftruere en heeft noch niet aenghereekent het gheslachte van Job noch van Elias, ende noch ons dese en waren gheene Priesters: Ergo het Priesterschap Christi nae de ordeninghe van Melchisedech, siet noch op wat anders als op het gheslachte van Melchisedech.

3. Stellen uwe oversetter hier in noch de ghelykenisse / dat Melchisedech als Priester/ Abraham heeft gezeght/ende hy van hem thienden ontfanghen/ alsoo heeft Christus het gheslachte van Abraham in alle ghelobighen ghezeght etc.

Wat het soo is: Maer noch en hebben wy niet dat

dat Christus, ghelyck Paulus, seght / een Priester is nae de ordeninghe van Melchisedech: Want dit zeghenen van Melchisedech, ende onfanghen van thienden was oock ghemeen aan het Priestertdom van Levi: Maer Paulus seght Hebr. 7, 11. dat Christus gheen Priester en is nae de ordeninghe van Levi: Ergo de ghelyckenisse tuschen het Priesterschap van Melchisedech ende van Christus, siet noch op wat anders als op het zeghenen, ende onfanghen van thienden: Want wy moeten pers hebbēn dat soo eghen zy aen 't Priesterschap van Melchisedech, dat het niet ghemeen en zy aen 't Priestertdom van Levi, andersius sonde Christus dics-aen- gaende soo wel een Priester ghenoemt moghen wozēn nae de ordeninghe van Levi, als nae de ordeninghe van Melchisedech, 't welck Paulus niet wile roestaen. Ten anderen / al hoe wel dat het eghents aen het ampt van een Priester / 't en is nochtans / noch 't en kan gheen sacrificie ghenoemt wozēn: Maer ghelyck wy ghesien hebben / Paulus helupt dat een Priester nootsaekelijck pers moet hebben dat hy kan offeren/ Ergo Paulus sprēeckt van wat meer als van zegenen, wanneer hy seght dat Christus een Priester is nae de ordeninghe van Melchisedech.

4. Sout ghy konnen segghen dat de ghelyckenis- se tuschen Melchisedech / ende Christum hier in oock be- staet / dat Melchisedech, aengaende sijn Priestertdom / een niemand ghesucceerde is / ende oock niemand aen hem / alsoo en heeft Christus in sijn Priestertdom gheene voorsaten ghehad.

Ik sal dese ghelyckenissoe oock gherne aenbeerde: Maer hier uyt en hebben wy noch niet / waerom dat Christus een Priester is / besonderlijck nae de ordeninghe van Melchisedech: Want Abel was een Priester in de Wer vande natuere / ende nochtrans en heeft hy noch voorsaten / noch naesaten gehad in sijn Priestertdom: Daerom nochtrans en mach men niet segghen dat Christus een Priester is nae de ordeninghe van Abel: Soo moer er dan / segghe ik noch eens / noch eenige andere eigenschap ende besonderheit sijn / waerom dat Christus een Priester is / precise nae de ordeninghe van Melchisedech.

¶ 4

5. Sout

5. Sout ghy kunnen segghen dat hy nae dese ordeninghe een Priester was/ om dat hy sacrificie gedaen heeft van ghebeden/ en danck-segginghen/ ende noch mer' er daet voor ons bidt in den Hemel.

6. Olt en is oock niet ghenoech: Want behalven dat de ghebeden en danck-segginghen aen alle Priesters gemeen sijn/ oversulcx hier uyt niet besloten kan wozden dat Christus een Priester was besonderlyck nae de ordeninghe van Melchisedech, soo ist dat Paulus niet en kan spreken van geheden of danck-segginghen te offeren: Want volgens sijn segghen/ in de plaatse van de Joodsche sacrificien moest'er in de nieuwe wet een sacrificie tughestelt worden/ heel verschillende van alle de Joodsche: Want/ seght hy/ daer het Priesterschap verandert wort, wort nootsakelijck de wet oock verandert, tot dien tynde moest'er een ander Priester opstaen nae de ordeninghe van Melchisedech: Maer, De Joden habben haere sacrificien van danck-segginghen ende ghebeden: Ergo Paulus en spreekt hier van soodaniche sacrificien niet/ ander sijns en sonde het Priesterschap/ ende Joodsche sacrificien met de nieuwe wet niet verandert sijn. Opridelyck en kan hy hier niet spreken van het bloedigh sacrificie des kruys/ want dit en was gheen sacrificie nae de ordeninghe van Melchisedech.

Ten lesten seght ghy Pag. 46 Den Apostel en spreekt in dat Capittel *Hebr. 7.* niet een woort van dat Christus brodt ende wijn gheoffert sou hebben.

Wat besluigt ghy daer uyt? dat Paulus hier niet en spreekt van't sacrificie van Melchisedech, ofte dat Christus dat niet en sonde gedaen hebben? Ich loochene die consequentie. Het staet u toe die te bewijzen/ ghelyck ich nu in 't lanc ende heede mijne tweede voogstelinghe hebbe bewesen/ die ghy boven als ongefondeert, hebt ontkent. Hiermede schryde ich van dit stuk/ ende komme tot uwe ander: bewijzen tegen de Missie.

1. *Op het ghene ghy septe.* Indien het avontmael eene offerhande is, oft het moet een vervullinghe van d'offerhande aen 't Kruys sijn, ofte eene herhalinghe, heb ich gueantwoort: Neemt dat het gene herhalinghe zy. Hier teghen hadt

hadt ghy gheseyt: Die herhalinghe is onnoodigh, om dat Christus met eene offerhande in ewigheyt heeft volmaecte deghene die geheylicht worden. *Heb 10. 14.* Hier op heb ic ghebraght: Indien allegaer soo volmaecte ende soo heyligh zijn, waer toe dient de herhalinghe vanden doop Christi, te van sijn avontmael?

Aengaende den Doop, seght ghy / die en wordt by de Gerefommeerde niet herhaelt aen de ghene die eens gheidoopt zijn.

Wat en is de vraeghe niet: Want ghy wist wel dat dit by ons noch niet en geschiet/soo kost U E. dan wel weten dat ick sprack van de herhalinge des doops die een elck hant in 't besonder gegeven wort: Want ofte dese sijn heyligh ende volmaccht/ofte niet? soo ja waer toe dient dan den Doop? oo neen? soo en sijnse dan allegaer soo volmaecte ende heyligh niet / of sy kunnen noch heyligher worden: waerom en kan men dit van de offerhande der Missie niet segghen?

Wat de herhalinge van't Avontmael aengaet/seght alij Pag. 47 heeft Paulus te krennen gegeven 1. *Cor. 11. 26* alij ghy seght: Soo dickwils als ghy dit broot salt eten &c. inde die herhalinghe is noodigh tot versterckinge des geloofs, inde vertoostringhe der gheloovighen.

Desgelycx seght ick/ heeft Christus aen sijne discipelen geseyt dat sy het selve soude doen het gene hy tu 't leste avontmael hadde gedaen: Doch/ dit en is hier wederom de questie niet/maer de questie is/of dit uw' argument wel bestaet: Sy zijn allegaer door eene offerhande volmaecte, ico de herhalinghe vande offerhande aen het kruys is onnoodigh: Ich segge dat het niet en bestaet/om dat hier npt soude volghen dat oock den Doop nu onnoodigh is: Want waer toe kan hy dienen als se allegaer volmaecte en heyligh zyn? ofte ist saken/gelyck ghy seght/ dat het avontmael noodigh is tot versterckinge des geloofs, soo en sijn se dan allegaer soo volmaecte niet/of sy kunnen noch meer versterkt worden in het geloof: Ten volghet dan niet de herhalinge van d'offerhande Christi is onnoodigh om dat se allegaer volmaecte zyn. Maer ghy seght: Christus heeft, door sijne eene offerhande sijne in ewigheyt volmaect, soo veel aengaet de perfectie

fectie ende volcomenheitijnder offerhande, ende de satisfacie ende verdienste daer door, voor desijne te weghe gebracht, soo dat' er nu geen offerhande meer van doen is noch van noede, als die offerhande door hem aen den kruyce volbracht.

Hebt ghy niet ghelesen wat den H. Joannes seght in **Cijnens eersten bytſ Cap. 1. v. 7**? Het bloedt Iesu Christi, seyt hy/suyvert ons van alle sonde: **Wat tg/seght uwen Bÿbel Num. 30**: Christus den Sonē Godts heeft ons door sijn bloedigh sterven en lijden, met Godt veroent ende vele night. **Wat tg' t dat gp wilt seggen/ ist niet waer** v. Daniel? hoorz nu wat Ioannes noch voorzder seght in 't volgende Vers: Indien wy legghen, seyt hy / dat wy geene sonde en hebben, wy verleyden ons selven, ende de waerheit en is in ons niet. Hoe sal ich dit verstaen eerst seght hy dat wp door het sterben ende Lijden Christi van alle sonde gheremacht **Zjn** / dies niet teghestaende seght hy terstont daer naer / dat wp noch sonde hebben / soo en zijn wp dan soo heyligh nochte volmaeckt niet / of wp konnen noch gesupperiende gerepnicht worden van sonden: maer seght hy v. 9. Godt is ghetrouw dat hy ons de sonden verghere, ofte gelijck de glosse van uwen Bÿbel seght/ dat hy de smetten der sonden weghe-neme: **Waer dooz** / door de weder gheboorte, seghe de selve glosse: **Nu vzaegh ich Waerom** noch niet dooz de offerhande der Misſe? Indien ghy seght om dat hier van geen gewach en wort gemaect in de schriftruere: **Siet gp niet dat dit wederom petitio principij tg**? of meynt ghy misschien dat alle uwe argumenten tegen de misſe/alle verstant soo overtuigen dat' er niet meer over te disputeren en valt?

Inmers dit uw' argument en bestaet niet: De offerhande des Kruys is volkommen ende perfect, ergo daer en is gheene andere offerhande van noede, als die van het Kruys.

Ick loochene die consequentie: Want andersing houde dese slotreden noch goet zijn: **De offerhande des Kruys is volkommen ende perfect / ergo noch de wedergeboorte, noch de belijdenisse der sonden/ die Ioannes v. 9 supra vereyscht tot verghissenisse / noch het Woordt Godts/noch het gebedt/noch andere middelen dooz de Welcke ons de vruchten des kruys geappliceert wouuen / en zjn niet van noede**: **Dese consequentie en deughe**

regh niet / ergo oock niet de uwe.

Indien ḡ wederom seght; van dese middelen wort
grypken in de schriftwerte ende niet van eenighe an-
dere offerhande : Ick segghe noch eens dat dit in de
questie is / want daer op loopen tegenwoordelijck al-
le mijne argumenten en uwe antwoorden / oversulcx
dit is daer w̄p hier over disputeren.

2. Op het ghene ḡp seght : Indien de Mis̄e eene offer-
hande Iesu Christi waer, soo moest ic wesen van een oneyndigh-
teur ofte waerdyc, heb ick gheantwoort dat dit van u
moest gheprobeert worden.

Hier teghen seght ḡp : Wp maeken sulcken argu-
ment : De offerhande Iesu Christi is van eene oneyndighe-
waerdinghe : De Mis̄e en is niet van eene oneyndige waerde-
dinge, Ergo de Mis̄e en is niet de offerhande Iesu Christi.

ICK en wille niet ondersoeken of deser Syllogismus in
de b̄ita forma staet / oversulcx of hy wel slupt : Maer dit
sigge ick / dat ḡp daermede niet gheprobeert en hebt
het ghene ḡp moest proberen : Hadt ḡp niet gheaf-
stemeert dat de mis̄e van eene oneyndelijcke waerde-
dinghe sou moeten zijn ? heb ick hier op niet gheant-
woort : Ghy meynt dat de Mis̄e (ghelyck ḡp selve be-
kent pag. 48) van eene oneyndelijcke waerdinge sou moe-
ten zijn, maer dat moet ick gheprobeert sien. Ende nu
komt ḡp teghen my argumenten als of ick u toe-
ghestaen hadde datse niet en is van eene oneyndelijc-
ke waerdinghe : Is dan dir al het selve by u / yet
toe te staen / ende te segghen probeert het : Dit moest
dan uw' argument zijn : De offerhande Iesu Christi is
van eene oneyndelijcke waerdinghe : Maer de Mis̄e is de
offerhande Iesu Christi ; Ergo de Mis̄e is van eene oneyndelijcke
waerdinghe : Als ḡp my sult bekent hebben dat
uw' eerste argument gheen bewijs en is van't ghene
ick versocht hebbe / ende dat ḡp dit leste sult aen nemē
booz 't uwe / dan sal ick u daer op antwoorden : Want
dit en kan ick niet doen / ten zy dat ick hier over eerst
uwen sin were.

3. Op 't ghene ḡp hadt ghezeigt : De offerhande die
niet voldoenende ende verdienende is, die en kan oock niet
verlorenende wesen : Maer de Mis̄e en is gheene voldoen-
ende

nende ende verdienende offerhande, volghens de bekentenis Bellarmini lib. 2. de Missa cap. 4. Ergo &c. heb ik gheantwoort: Hadt ghy de volghende woorden van Bellarminus daer hy ghevoeght / ghelyck de sacke ver-
yschte / dan soude een peder gesien hebben dat uw' argument niet en deught.

Hier op gaet ghy de woorden van Bellarminus ons
voorstellen / niet de welche hy bekent dat de offerhande der Missie voldoenende ende verdienende wort genoemt
ten aensien vande sacke die verkreghen wort. Dan seght gy
P. Hazart en handelt hier niet canlide, ofte oprecht/ als
hy seght: Maer de Missie, ghelyck Bellarminus seght, is eene
voldoenende ende verdienende offerhande: Want dat en
seght Bellarminus niet / jaer ter contrarie sept hy dat se
eyghentlijck alleen is verwervende, maer als se versoenende of
voldoenende ghenoemt wort N. B. dat is te verstaen ten aen-
sien vande sacke die verkreghen wort, dat is oneygentlijck.

Ich en sie niet warom dat ghy hier verpocht my-
ne oprechticheyt: Want leest myne woorden noch eens
pag. 61. daer sprekke ich soo. Maer de Missie / ghelyck
Bellarminus seght/ is eene voldoenende ende verdienende
offerhande / om dat se verghissenisse van schalt ende van
straffe VERKRYHT. Sijn dese leste woorden niet/ die
ghy wilde hebben? Hiet daer sijn se: Waer in heb ick
my dan misgaen aengaende d'oprechticheyt?

2. Hadt ghy Bellarminus soo niet doen sprekken: De
Misse en is gheen voldoenende noch verdienende offerhande,
als of hy dit absoluteyl loochender daer ghy nu sel-
ve bekent dat hy leert / dat se eene voldoenende ende ver-
dienende offerhande ghenoemt wort ten aensien vande sacke
die verkreghen wort: Waer in heb ick my niet te bryten
ghy gau in de oprechticheyt als ich segde dat uw' ar-
gument niet en docht/waert sacken dat der de volgen-
de woorden van Bellarminus hy-ghevoeght wierdenich
segghen dat noch.

Maer nu formeert gy hier op/dit argument pag. 50.
Die offerhande die niet en is waelijck en eyghentlijck verdie-
nende, noch voldoenende, die en is oock waelijck noch ey-
ghentlijck niet versoenende.

Maer de offerhande der Missie, is volghens Bellarminus be-
ken-

tenisse, niet eyghentliick noch waerlijck verdienende noch voldoenende

Ego de offerhande der Misce en is niet waerlijck noch eyghentliick versoenende.

Ich am Woerde 1. Concedo totum, volghens de bekentenis van Bellarminus. Wat besluyt ghy hier uyt? Ergo de offerhande der Misce en is absolutelijck (ghelyck ghy te vozen argumenteerde) niet verdienende/ noch voldoenende: die consequente loochene ict nu/ volghens de bekentenis van Bellarminus: Want die en sgh niet absolutelijck (ghelyck ghy doet pag. 48.) dat de Misce geene voldoenende noch verdienende offerhande en is, want hy seght het cum restrictione, te weten / dat se niet eyghentliick voldoenende ofte verdienende is/ maer wel ten aensien vande lase die verkregen wort, soo is hy dan volghens de bekentenis van Bellarminus, op eene secrete maniere verdienende ende voldoenende. Nu laet ic D. E. bedencken / of ict gheene meerdere reden en hebbe om te segggen dat ghy niet candide noch oprecht behandelt en hebt als ghy Bellarminus soo hebt doen preken: De Misce en is gheene voldoenende noch verdienende offerhande, als of hy dit absolutelijck loochende.

4. Op het ghene dat ghy ghesepdt hadt / dat de Misce macken tot een Soen offer voor onse sonden, in effect ende verklaringhe van sacken, eene verloocheninghe is vande volmaekte ende oneyndiche werderinghe vande offerhande Christi aen't kruys, heb ich ghebræegh: Hoe kan de Misce loocene verloocheninge sijn / daer se niet anders en als eene ghebræeghe gheachtenisse van het kruys Christi?

Hier op antwoort ghy dat wy willen dat de Misce niet is als eene gheachtenisse.

Dat heb ich u oock bekent/segghende pag. 61. dat wy daer voort oock houden dat doorde Misce ons toe ghegehen worden de vruchten vande offerhande des kruys, daer wy loochenen/ ghelyck ict daer oock ghesepdt hebbe / dat wy daer mede in iutie doen aen de offerhande des kruys / ofte de selve verloochenen / anders souden oock de sacrificien van 't onde testament godaniche verloocheninghen gheweest sijn.

Ghy

Ghp antwoort: de sacrificien van 't oude testament waren figueren en schaduwien van het kruys Christi, ende die sijn van Christo verbult.

Dat is al waer: maect nu hier uyt uwe slot reden.

Gp seght: Nu noch upterlycke offerhande te willen stellen / strijt niet den staet des nieuwen testament / ende niet de plaetse Pauli Hebr. 10. 18 Daer nu vergheninghe van sonden is, daer en is geene offerhande meer voor de sonde.

Wynheet/ghp sijt hier wederom gheraeckt huyten spoorz: Want dit was myn arguement: De sacrificien van 't oude testament/ ja self in de Wet vande nature/ hadden haere kracht uyt de kracht van het kruys Christi, om de ghelooighen van 't oude testament ende de Wet vande nature te heplighen / ofte te verlossen van sonde: Darse de kracht hadden / in de Wet vande nature blijkt uyt Job. 1. daer ghescept wort/ dat Job dagelijker brand-offeren offerde voor de sonden van syne kinderen/ghelyck uwe oversetters op dese plaetse bekennen. Dit blijkt 2. uyt Job 42. daer Godt belast dat de vrienden van Job brand-offeren souden offeren voor hare sonden. Daer nu de sacrificien vande gheschreven Wet oock dese kracht hadden / blijkt uyt Levit. 4. 5. 6. daer verschepden sacrificien voor de sonde worden beschreven.

Doorderg / dat se dese kracht hadden dooz de offerhande die Christus moest doen aan het kruys / heb ich bewesen uyt Apoc. 13. daer Joannes seght dat Christus een lam is, r' welck van 't beginsel des werelts gheslacht is, t' welch uwe oversetters aldus verstaen: Al hoe wel Christus inder daet niet en is geslachtet dan als hy voor ons aan het kruys heeft gheleden, soo ist nochtans de selve syne doodt ende offerhande van den beginne der werelt krachtigh gheweest is tot verlossinghe sijnder ghelooighen.

Hier uyt volgth nu dit argument: Maert saeken dat het sacrificie des kruys belette de ong sacrificie der Misje een Soen-offer te sijn voor de sonden/ het sonde nature / ende vande gheschreven Wet: Maer daerom en lietender in de Wet vande nature/ ende geschreven Wet gheene sacrificien te sijn die Soen-offerz waren

Wooz de sonden / om dat het sacrificie des kruys
vadanich een offer is / ende van onevndiche werde-
nige : Ergo daerom en laet oock onse Misse gheen
soen-offer voor de sonden te sijn / of soo ghenoemt te
vorden / en aensien vande saeke die men verkrijght.
Waer ghy seght / een uytterlycke Sacrificie nu noch te
stellen ,stryt met den staet des nieuwen testaments.

Dit ghy hier wederom niet dat *wij* daer over dif-
fieren / ende dat die in de questie is ' Maer ghy
robert dat uitp *Heb. 10. 18*, daer Paulus seght : Waer nu
verghevunghe der sonden is , daer en is gheene offerhande
ter voor de sonde.

Ich antwoorde: Waer soodanighe verghevinge van
sonden is dat de menschen geene sonden meer en heb-
ben / i's waer datter gheene offerhande meer en is
voor de sonden : Maer den *H. Apostel Joannes* , gelick
is boven ghevoont hebbet niet teghengstaende dat het
loet Christi, dat hy aen't kruys heeft ghesloten / ons rey-
cht van alle sonden , seght nochtraen dat *wij* noch sonden
hebbet : Ergo daer is nu oock eene offerhande van
den dooz de sonden / ghelyck'er was in de *Wet* der
natur'e ende gheschreven *Wet* / niet teghengstaende dat
de gheloovighe dooz het bloedt Christi , dat hy daer
over sonde storten aen 't kruys / vande sonden ghe-
spyncht wierden.

Gy seght die *Sacrificien* en waeren maer figueren
vande offerhande des kruys / die nu van Christus ver-
vult sijn,

Ich hebbet nu ghevoont dat het niet alleen figueren
waeren / maer dat sommitghe oock Soen-offers
waren voor de sonde dooz de kracht vande offerhande
des kruys / Ergo solutio nulla : alsoo blijft het tot
doch toe onwaerachtich dat *wij* dooz onse offerhande
ter Misse injurie doen aen de offerhande des kruys.
Hier op maect ghy nu pag. 53. dit argument : Die
ander , cyghentlyck ende uytwendich Soen-offer voor de
sonden oprecht , als de offerhande Christi aen 't kruys , die
heet de perfecte kracht , waerdye , ende ghenoechsaemheydt
van Christi offerhande te kore , ende verloochent se by ghe-
lycke eenichsins.

Ach

Ik ontkenne die voorstellinge : want hier uyt sou volghen / soo als ik bewesen hebbe / dat de **Soen-of-sers** voor de sonden in de **Wet** vande nature / ende geschreven **Wet** / verloocheninghe vande offerhande des **Krups** sonden gheweest sijn.

5. Ich hadde gheseyt Pag. 63. Alwaer de Misse niet nooddich tot de voorseyde eyden, loo soude se echter nootsakelijck sijn om de Religie in haer volle **Weser** te stellen, alsoo daer geene religie kan sijn sonder een uytwendich ende orecht Sacrifiecie.

Hier op antwoort ghy pag. 53. In het nieuw testament daer Christus de figueren van 't oude vervult heeft, ende eene offerhande van oneyndige valeur ende kracht heeft volbracht, daer en is gheen Offer noodigh.

Wat hebbe ik nu weder-lepdt / ende contrarie ghetoont.

Maer ghy seght pag. 54. Tot ghedaechtenisse van dat offer, ende toe-eygheninghe van des selfs vruchten heeft Christus het Sacrament des Avontmaels inghestelt.

Wederom petitio principii: **Want wyp sijn hier niet eer daer beschich om te dispureten of Christus behalven het Sacrament, oock eene Offerhande in't leste Avontmael inghestelt heeft.**

6. Opt'ghene ghy seyde dat Christus niet gheboden en heeft de gheconsacreerde hostie in de Misse t'aenbidden, lieb ich gheantwoort met de schrifteure: Ghy sulc den Heer uwen Godt aenbidden, waer uyt dit argument volgh: Christus is in't **H. Sacrament waerachtigh Godt**: Ergo hy moet daer aenbeden worden.

Hier op antwoort ghy: Dat het broodt door transsubstantiatie verandert is in Christi lichaem, ende hy alsoo met sijne menschelike ende godlike nature, aldaer present is, dien gront is valsche, ghelyckwy met argumenten teghen de transsubstantiatie ghetoont hebben: oversulcx die aenbiddinge is een aenbiddinghe des broodts.

Hoo meynt ghy dan D. Daniel dat ghy ons met uw argumenten overtuigght hebt dat'er gheene transsubstantiatie en gheschiedt / maer broodt blijft: En iest meyne dat iek n overtuigght hebbe van contrarie: Want behalven onse schriften-plaetsen die wyp tegen u sien

stellen / hebben wþ noch tot ons voordeel / het alge-
men ghevoelen vande H. Vader griecksche ende La-
tinsche, die de schrifteuere hondertmael beter verstan-
den als gþ / ende wþs ghelycke: Wþ hebben boven-
den soo vele mirakelen in dese materie / die ghylie-
den N.B. niet anders en wederleghet als niet te seggen/
dat se oþre versiert sþn / of dupbelsch: Iae dat meer
is / sch heb u pag. 63. ghehoont uþt uwen Clebitius, en-
de uþt de Ministers van Zurich, dat wþ schuldigh sþn
het H. Sacrament te aenbidden: Doch hier op hebt
gþ gheswegen. Tis dan soo verre van daer dat gþ
ons niet uwe argumenten sout overtuþgt hebben
dat Christus in persoon ende nae de godtheit daer niet
teghenwoerdigh en is / als den Oosten is van den We-
sten, ende den Hemel van d' Aerde / daerom indien wþ
noch eenige reden gebrypkhen / wþ moeten in conscen-
tie blijven by onse opinie: vervolghengs moeten wþ
Christum in't H. Sacrament aenbidden.

7. Op 't ghene gþ sepde: d'Apostelen en hebben 't Sa-
crament in't Avontmael niet aenbeden, heb ick versche-
denlyck gheantwoordt; Maer of U. E. niet wel den
dagh dooz mijne eerste antwoorden ghesien en heeft/
en weet ick niet: Immers gþ hebt se overgheslagen:
te weten dese pag. 64.

D'Apostelen en hebben niet alþt op hunne knpen/
oste met eenige andere soodanige uþwendige eerbied-
dinghe Christum aenbeden / soo dichtwils als gþ by hun
was: Ergo al-hoe-wel de schrifteuere niet en seght dat
se dit gedaen hebben in't leste abontmael / hier uþt en
volgt niet dat se hem daer niet aenbeden en hebben
met haer gemoet / ghelyck se hupten twijfel alþt: had-
den gedaen als gþ by hun was / herkennende hem
als den sone vanden waerachtighen Godt.

2. Heb ick gheantwoordt dat dese consequentie van
geender weerden en is: d'Apostelen hebben Christum in
't H. Sacrament niet aenbeden niet eenige uþwendige
eerbiedinge: Ergo men moet of men mach dat niet
doen: Andersins soude dese consequentie doek goet
sþn: d'Apostelen en hebben Christum niet alþt uþ-
wendelijck aenbeden soo dichtwils als gþ met haer
han-

handelde ende verkeerde: Ergo men moest of men mocht hem niet aenbidden als hy hier verkeerde op de werel. Wat seghe U E. hier van. Want dit siet ghy al wederom over het hoofd.

Maer ghy seght: De questie en is niet oft Christus v'aller ijt moet aenghebeden worden/ in/ ende met' er herten.

Wat doet dese antwoorde hier te propooste? Want waer heb ik die questie aengheroert? waer heb ik over die questie gedispueter? Is het dan by U.E. al een dinghen te dispueteren of d'Apostelen in het belonder, alijt Christum uytwendelijck hebben aenbeden, als hy by hun was, ende te dispueteren / of men hem v'aller tijden MOET aenbidden? Het eerste heb ik ghehoort dat het tweede: Wat doet dan / waerghick noch eens / hier uwe antwoorde ter saeke?

Wat is dan de questie/ of dese uwe consequentie goet is / ende wel slapt: d'Apostelen en hebben Christum in't H. Sacrament niet aenbeden: Ergo men moet of men mach hem daer niet aenbidden. Ich hebbe ghehoort dat dese consequentie niet en bestaet / ghy moet se goet ghemacht hebben.

Doch / ghy selve bekent terstont daernact / dat dit onse questie is of Christus moet aenghebeden worden in het broot des avontmaels, om sijn lichaemlike presentie aldaer, en of d'Apostelen sulcx hebben gheoordeelt ende gepractiseert; Hazait moet segghen dat neen.

Ghenoomen / ich bekende dat se hem in't H. Sacrament niet aenbeden en hadden niet eenige uytwendige eerbiedinghe: Ich blijve daer by dat dese uwe consequentie wederom krachtreloos is: d'Apostelen en hebben Christum in't H. Sacrament niet aenbeden niet uytwendighe eere: Ergo men moet of men mach hem daer niet niet soodanighe eere aenbidden. Nego consequentiam: ghy moet se proberen / ende dit moet ghy alre de ghedaen hebben.

Ich blijve 2 daer by / dat dese consequentie doet niet en bestaet / d'Apostelen en hebben Christum in't H. Sacrament niet aenbeden niet eenige uytwendighe eere: Ergo sy en hebben dit niet ghedaen met'er hetten:

ten: Want sy hadden dagelijc met hem ghehandelt/ ende nochtans hem niet alijt met upwendiche eere aenbeden/ maer alijt met'er herten ende in haer ghe- moet.

Mischtien sult ghy my segghen: Waert sachen dat de Apostelen gheloost hadden dat Christus in't H. Sacrament lichaemlyck was / sy souden hem upwendiche aenbeden hebben: Dit en hebben sy niet gedaen: Ergo sy en hebben dat niet gheloost.

Ich loochene wederom die consequentie; Want sy in sijnt niet meer als dese volgende: d'Apostelen gheloofden alijdt dat Christus Godt was / ende nochtans sy en hebben hem niet alijde als hy by hun was / ja/ volgheng de schrifstuere / niet meer als eeng *Matth 28,9.* aenbeden niet upwendiche eere/ Ergo om dat sy hem niet so eene eere in't H. Sacrament niet en hebben aenbeden / sy en gheloofden niet dat hy daer lichaemlyck teghentoordigh was: 'En volgh niet.

Boven dien / had ich u pag. 65. voorghestelt neghen heylige Vaders vande erste / tweede / derde / ende vierde eeuwe / die allegaer gherupghen dat die eerste rechtinnige Christenen Christum aenbaden in't H. Sacrament als se te communie gingen / oft andersins: Wat seght ghy van dese oude ghewoonte der rechtsin- nigh Kerket?

In te antwoorden, seght ghy / pag. 55. op de plaezen uyt de oue vaders willen wy noch hier, noch elders ons in laten.

Dat is wonder: Sijn dan die oude HH. Leeraers ban soo kleynne autoriteyt by n/ dat ghe se soo plotselijck henen werpt / wat reden toch?

Om kort te sijn, seght ghy: Ich en kan niet wel ghe- looven dat het daer aen vast is.

2. Seght ghy: De leeken en hebben gheenentijdt noch gheleghentheit om sulcx nae te sien.

Dat is eben slecht: Hebben de Leeken gheleghent- heyt ofte ryt om Bellarminus nae te sien: ende nochtans ghy hebt hem gheciteert / moeten sy u ghelooven dat ghy hem gherrouwlyck citeert? Waerom moeten sy my misironwen in het citeven vande HH. Vaders? ofte indien sy eenigh waerduncken hadden moest ghy niet

niet bewijzen dat ich de HH. Vaders niet wel ghet-
teert en hadde / ghelyck ghy / naer uw' oordeel / van
Bellarmous ghehaen had?

Ghy seght. 3. De ghetuighenissen vande HH. Va-
ders is een argument van menschelijcke autoriteyt, 't welck
ontseldt sijnde van schriftuer ende reden, van kleyn ghe-
wicht is.

Daer wylde ich u helcken D. Daniel. 1. Hoe sal men
't met u macken stelle ich u uwe eghene oversetter
voor: ghy seght pag 12. dat haere verklaringhen van
kleyn ghe wicht sijn: Stelle ich u de HH. Vaders voor:
ghy seght van ghelycken: Moeten wy dan op uw' eghen
oerdeel alleen voorgaen?

2. Als ghy seght dat de autoriteyt vande Vaders men-
schelijck is; Neput ghy dat de uwe godlyck is?

3. Als ghy te kennen gheest dat het argument van
de Vaders ontseld is vande l. Christuere ende reden: Neput
ghy dat ghy oste wie het mocht wesen van uw' ghe-
lycke / de schriftuere beter verstaet / ende meer re-
den ghebruyckt / als die verlichte ende HH. Leerders
ghy dan hemen. Mijn heer: Sijn die mannen soo
onverstandigh gheweest dat se de schriftuere niet en
verstonden: ofte sijn het bedrieghers gheweest als sy
ong in hare schriften hebben achter-ghelaten dat het
sy de eerste Christenen eene ghewoonte was Christum
uit H. Sacrament te aenbidden: heeft dan die oude
Kercke / die ghy-lieden selve uproepd voor op-
rech ende rechtfinnigh / soo leelijck ghedwaelt dat
se afgoderpe begaen heeft in het aenbidden van 't H.
Sacrament: kosten die niet beter weten als ghy-li-
den / wat d'Apostelen hadden ghehaen: oste wisten
sy dat de Apostelen nopt sulck ghehaen hadden / was
de eerste Grieksche ende Latijnsche Kercke terstont op
die eersten eeuwen / alreede soo verre verballen dat sy
in soo een ghetwichtigh stuk / alwillens dede teghen
u.s. legghen / rechtfinnigh gheweest: hoe is sy dan / volgens
hetleven niet rypte signen eens te bedencken.

Voorderp hadt ghy geseyt dat men in de oude Ker-
ke

he gewoon was up te roepen/ de herten om hoogh, alz
of se daer mede wilde te kemen geven dat Christus in 't
h. Sacrament, ofte in de Mis^e niet teghenwoordigh
n^e was. Icht heb ghehoont dat dit een stank^e stuk^e is:
Maer op heb^t my w^ederom vergeven te antwoorden;

8. Op 't ghene ghy septe: De Roomsch-ghesinde en
sijn niet seker dat de Hostie Christus is, want ly en kon-
nen niet sekerlijck weten of den Priester d'intentie ghe-
hadt heeft om te consaceren, sonder de welche de transsub-
stantiatie niet en gheschiedt, hebt^t ict gheantwoort/ dat^t er
geen perijctel en is van afgoderpe als vermaet een-
boudelijck ende ter goeder trouwen het h. Sacra-
ment aenbids^t / om dat^t de aenbiddinghe epgherijck
niet gheleghen en is in 't knielen Et. macy in de inten-
tie hande ghene die aenbids^t.

Hier teghen stelt ghy dit argument: Daer men van
Christi lichaemlijcke teghenwoordigheydt niet seker en is,
met cene sekerheydt des gheloofs, daer en doctimen dese aen-
biddinghe niet met een sekerheydt des gheloofs.

Maer de Roomsch-ghesinde en sijn niet seker met een se-
kerheydt des gheloofs van Christi lichaemlijcke presentie in 't
avontmael, om dat^t se de sekerheydt niet en hebben van
d'intentie des Priesters: Ergo sy en aenbidden Christum daer
niet als lichaemlijck teghenwoordigh met een sekerheydt
des gheloofs.

Ghenoomen dat ict u dit heel argument toestende
u. E. en sou teghen my niet een fier gheprobeert hebben:
Want onse questie en is niet of^t my niet een se-
kerheydt des gheloofs, Christum als lichaemlijck te-
ghenwoordigh/ in dese ofte die hostie/ aenbidden:
Maer / ghelyck het blijkt myt bepve onse schaf-
ten / onse questie is/ of my afgoderpe bedrijven/
ofte qualijck doen / niet soe eene hostie t'aenbidden
daer Christus niet daer niet teghenwoordigh en is
hy ghebreck van d'intentie des Priesters / als my
niet seker en sijn dat hy gheene intentie ghehad^t
en heeft.

Icht hebbe ghehoont dat my hier in / niet qualijck
en doen / veel min afgoderpe bedrijven / om dat^t my
ter goeder trouwen ende cenvoudelijck voortgaen, gheen
reden

reden hebbende om te twijfelen aen d'intentie des
Priesters: Nu segghe ick daer by / dat yp in soo
eene gheleghenthepde / te weten / daer gheene re-
den en is om te twijfelen / qualijck souden doen
met niet te aenbidden / ghelyck yp qualijck sou doen/
den weleken siende een vreslyck Prince / ende me-
nende sonder eenigh twijfel dat yp den Kontnick
is / hem niet en sou eeran als Kontnick al hoe wel
yp niet'er daer den Kontnick niet en is: Maerom
heb ick gheseyt dat de aenbiddinghe eghentlyck
niet gheleghen en is in het knielen / oste andere foo-
dantghe upwendighe actien / mact in de goede in-
tentie vande ghene die aenbiddt.

Hier op segt ghp: De goede intentie alleen, en kan
eene saeke die quaet, ende van Godt verboden is, niet goet
macken.

Concedo Majorem:

Maer die aenbiddinghe met morale sekerheydt dat den Pri-
ster d'intentie ghehadt heeft om te consaceren, is quaet, en-
de van Godt verboden.

Ngo minorem.

Ghp vraeght / of Paulus, die eene goede intentie
hadde / als yp de Christenen vervolghde / gheen sou-
de en dede?

Ich antwoorde 1: Indien yp seker was dat yp
quaet dede / die goede intentie en kost hem niet ba-
ren: Maer de Roomsch-ghesinde, ghenomen dar'er er-
ghens een Priester d'intentie niet ghehadt en hadde
om de Hostie te consaceren / en sijn niet seker dat se
quaet doen met die Hostie t'aenbidden/ Ergo daer en
is hier gheene ghelyckenis tusschen de Roomsch ghe-
sinde, en Paulus.

Ich antwoorde 2. Indien Paulus niet seker en was
dat yp quaet dede / maer ter contrariet absolutelijck
meynde in conscientie / niet heit weende / als dat
yp wel dede / ick segghe dat yp wel materialiter sou-
dighde / maer niet formaliter. Maer de Roomsch-ghesinde
sijn absolutelijck versekert dooz het gheloof /
dat Christus in alle gheconsacreerde hostie is / Er-
go / in soo een gheval / raekende d'intentie des Pri-
sters/

terp / t'welck op vele hondert jaeren niet eens en
geschiedt / en daen se niet qualijk met die hostie
carnidden.

Ten lesten versoeke ich van u / t'welck gp weder-
om hebt overgheslaghen / dat ghp myc myc de schijstue-
re bewijzen wilt / waer dat se segt dat het Avont-
mael niet anders en is als eene ghdachtenisse / ofte niet an-
ders als eene verkondinghe vande doot des Heeren : Want
ich hebbe ghezoont dat dit uw' argument niet en be-
sont : Christus segt dat het Avontmael eene ghdachtenisse
is. Ergo 'en is gheen sacrificie; alsoo het wel saemen staet /
weljick ich ghezeigt hebbe / Christi lichaem oprechre-
nck offeren / ende ghdachtenisse houden van syne doot /
de nu over sesshien hondert jaer ghepassert is. Zek
in wet niet waetom dat U. E. hier op niet geantwoort
en heest; nochtans ich soude hier in gheerae vol-
daen sijn.

BEDENCKINGHE

OVER DEN

VYF DEN ARTYKEL.

Van het Sacrament des Vormsels, Penitentie of
Biechte, Olytel, Order, en Houwelijs.

Ghy hadt ghezeigt dat in het Vormsel ontbrackt de in-
stellinghe Christi.

Ich hebbe gheantwoort dat d'Apostelen de handen
legghende op de ghehoopie om dat se den H. Gheest
souden ontfanghen / dit niet en deden sonder t'ghebode
ende instellinghe Christi.

Hier op antwoort gp nu: Alle de handelinghen die d'A=
postelen hebben ghehaen, insonderheydt ontrent het doen van
mirakelen, ofte van extraordinarie gaven ende werckingen des
Gheests, en hebben gheen kracht des gebodts, noch en sijn van
ons niet nae te volghen, de wijle de mirakelen, ende die extra-
ordinare gaven nu cesseren.

¶ 4

¶ 5